

חכ"א סנהדרין ע"א "ונשאו אתך" למדנו במשנה שנחלקו מהי סנהדרי גדולה. חכמים ואתה עמהם אומרים שבעים ואחד, ורבי יהודה אומר שבעים. שואלת הגמרא, מהו טעמם של חכמים? אומרת הגמרא שלומדים מהכתוב "אִסְפָּה לִי שְׁבָעִים אִישׁ מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ' וְהִתְיַצְבוּ שָׁם עִמָּךְ", הם ואתה עמהם. ורבי יהודה אומר, שסנהדרין היא שבעים איש כמו שבעים הזקנים מפני שהוא מסביר את הכתוב "וְהִתְיַצְבוּ שָׁם עִמָּךְ" שהזקנים יעמדו עמך מחוץ לאהל מועד ולא יבאו לאהל משום שכינה²⁹⁶. אלא יש לומר שחכמים לומדים שסנהדרין גדולה היא של שבעים ואחד מהכתוב: "וְנִשְׂאוּ אִתְּךָ בְּמִשְׁאֵ הָעָם" אתך ואתה עמהם. ולרבי יהודה הכתוב "אִתְּךָ" שיהיו דומים לך, בא לומר שהסנהדרין צריכים להיות מיוחדים ומנוקים ממום כמו משה. וחכמים לומדים שהסנהדרין יהיו דומים למשה מהכתוב ביתרו בסנהדראות קטנות: "וְהִקְלַ מְעַלְיָךְ וְנִשְׂאוּ אִתְּךָ" בדומים לך, וסנהדרין גדולה נלמדת מסנהדרין קטנה.

וישארו במחנה יש אומרים בקלפי הגמרא מביאה את מה ששנינו על הכתוב: "וַיִּשְׂאָרוּ שְׁנֵי אַנְשִׁים בְּמַחֲנֵה שָׁם הָאֶחָד אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי מִיָּדָד" יש אומרים שאלדד ומידד נשארו בקלפי. שבשעה שהקדוש ברוך הוא אמר למשה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אמר משה כיצד אעשה?. אברור ששה מכל שבט יתרים שנים, חמשה מכל שבט חסרים עשרה, ששה משבט זה וחמשה משבט זה אני מטיל קנאה בין השבטים. בירר ששה מכל שבט והביא שבעים ושנים פתקים, על שבעים כתב זקן והניח שנים שלא נכתב עליהם זקן. בללם ונתנם בקלפי ואמר להם בואו וטלו פיתקיכם!. למי שעלה בידו פתק שכתוב בו זקן אמר כבר קידשך שמים, ולמי שעלה בידו פתק חלק אמר המקום לא חפץ בך, מה אני אעשה לך. ולשנים מאותם שבעים שהלכו ליטול עלה בידו חלק, ונשתיירו שני פתקים שהיו של אלדד ומידד שנתייראו שלא יעלה בידן חלק ולא הלכו ליטול.

כיוצא בדבר בבכורות העודפים כיוצא בדבר אומרים במה שכתוב בבכורות העודפים על מנין הלויים: "וְלִקְחַתְּ חֲמִשָּׁת חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לַגִּלְגָּלֹת". אמר משה אם אומר לבכור תן לי פדיונך יאמר לי: כבר פדאני בן לוי. הביא עשרים ושנים אלפי פתקים וכתב עליהן בן לוי. ועל שלשה ושבעים ומאתים כתב חמשה שקלים, ובללם ונתנן בקלפי. ואמר לכל הבכורות טלו פתקיכם. מי שעלה בידו פתק שכתוב בו בן לוי אמר לו בן לוי פדאך, מי שעלה

296 לשון אחר הוצרכו שיהיה משה עמהם משום שכינה, שתשרה שכינה עליהם, כמו שכתוב "ואצלתי מן הרוח אשר עליך" וגו'. רש"י

בידו פתק שכתוב בו חמשת שקלים אמר לו תן פדיונך.

רש"א במחנה נשאר

רבי שמעון אומר, בשעה שהקדוש ברוך הוא אמר למשה "אֶסְפָּה לִי שְׁבָעִים אִישׁ מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲלֹדֵד וּמִידֵד אֲמַרוּ אֵין אֲנוּ רְאוּיִים לְאוֹתָהּ גְדוּלָהּ. ואמר הקדוש ברוך הוא הואיל ומיעטתם עצמכם הריני מוסיף גדולה על גדולתכם. שכל הנביאים נתנבאו ופסקו, אותם שבעים זקנים נתנבאו באותה שעה ראשונה, כנוח עליהם הרוח סביבות האהל ופסקו, והם נתנבאו ולא פסקו. ואמרו משה מת, יהושע מכניס את ישראל לארץ. אבא חנין אומר משם רבי אליעזר שהם התנבאו על השליו²⁹⁷, ואמרו עלי שליו, עלי שליו. רב נחמן אמר שהם התנבאו על גוג ומגוג כמה שנאמר ביחזקאל: "בְּיַד עֶבְדִי נְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל הִנְבְּאִים בְּיָמַי הָהֵם שָׁנִים וְכוּ", אל תיקרי שנים אלא שנים, שני הנביאים שנתנבאו בפרק אחד נבואה אחת אלדד ומידד.

הגמרא שואלת, מנין ששאר הזקנים חוץ מאלדד ומידד נתנבאו ופסקו?. אם ממה שכתוב בשאר הזקנים: "וַיְהִי כְּנוּחַ עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא יָסְפוּ" ומפרשים ולא יוסיפו. הרי בכתוב בשכינה: "קוֹל גְּדוֹל וְלֹא יָסַף" חייבים לפרש שקול השכינה לא פסק. אלא מפני שכאן כתוב "וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא יָסְפוּ" ושם כתוב: "אֲלֹדֵד וּמִיֶּדֶד מִתְנַבְּאִים בְּמַחְנֵה" עדיין מתנבאים והולכים.

הטל עליהם צרכי צור והם כלים מאליהם
שואלת הגמרא, לפי מי שאמר שהתנבאו שמושה

מת מובנים דברי יהושע: "אֲדַנִּי מֹשֶׁה כָּלְאִם". אבל למי שאמר שהתנבאו על המן או על גוג ומגוג, מדוע אמר "אֲדַנִּי מֹשֶׁה כָּלְאִם"? מתרצת הגמרא, משום שאינו דרך ארץ, שהוא כתלמיד המורה הלכה לפני רבו. שואלת הגמרא, למי שאמר את שני אלו מובן מה שמושה רבנו ענה "זִמִּי יִתֵּן כָּל עַם ה' נְבִיאִים" אבל למי שאמר שאמרו משה מת האם היה נוח לו שיאמרו זאת?! עונה הגמרא שלא סיימו לומר למשה מה שנתנבאו. ומבארת הגמרא, הכוונה במה שאמר יהושע "כָּלְאִם", הטל עליהן צרכי ציבור והן כלים מאליהם²⁹⁸.

הטייה לרעה ע"פ שנים במוסיפים ובסנהדרין גדולה כר' יהודה
הגמרא שואלת, כיצד אומרת המשנה שמוסיפים

על עשרים שנים כדי שהטייה לרעה תהיה על פי שנים. כיצד יתכן שהטייה לרעה תהיה על פי שנים. אם אחד עשר מזכים ושנים עשר מחייבים יש יותר מחייבים באחד, אם עשרה מזכים ושלושה עשר מחייבים, המחייבים הם שלשה יותר? אמר רבי אבהו, אין אתה מוצא הטייה לרעה בסנהדרין קטנה של עשרים ושלושה על פי שנים אלא במוסיפים, ודברי הכל. כמו ששנינו במשנה בפרק היו בודקין, שאם אחד עשר מזכים ואחד עשר מחייבים ואחד אומר

297 הנבואה על עסקי שליו היתה צורך שעה. רש"י.

298 תוס' פרשו והם כלים מאליהם נבואתם כלה שאין שכינה שורה מתוך עצבות אלא מתוך שמחה. ועיין מהרש"א בח"א.

איני יודע יוסיפו שנים. והאומר איני יודע כמי שאינו ונותרו עשרים וארבעה, ויש הטייה לרעה על פי שנים. ובסנהדרין גדולה יש הטייה לרעה על פי שנים לפי רבי יהודה שאומר שהם שבעים.

במוסיפים עושים ב"ד אמר רבי אבהו, שבמוסיפים עושים בית דין שקול לכתחילה. ושואלת הגמרא הרי הדבר פשוט ששנינו במשנה שאם אחד אומר איני יודע מוסיפים שנים, וכיון שאחד אמר שאינו יודע כמו שאינו הבית דין הוא שקול? עונה הגמרא, ללא דברי רבי אבהו היינו אומרים שמי שאמר איני יודע נחשב עדיין אחד מן הדיינים ואם אמר טעם לדבר שומעים לו, אם הוא מראה פנים לחובה ופנים לזכות, ומשום כך יש לו ספק²⁹⁹, שומעים את דבריו. ורבי אבהו אמר שמי שאמר איני יודע כמי שאינו. וגם אם יאמר דבר לא שומעים אותו ואינו ממנין הדיינים, ואפילו שהוא בית דין שקול מכריעים את הדין על פיהם.

אמר רב כהנא סנהדרין שכולם פסקו לחובה פוטרים אותו. כיון שצריכים הלנת דין, שאם לא מצאו לו זכות ביום הראשון מלינים למחר שמא ימצאו טעמי זכות. ואלו שראו כולם לחובה לא ימצאו לו זכות.

אמר רבי יוחנן אין מושיבים בסנהדרין אלא בעלי קומה, שאימתן תהיה מוטלת על הבריות, ובעלי חכמה, ובעלי מראה, ובעלי זקנה, ובעלי כשפים³⁰⁰, ויודעים בשבעים לשון, שלא תהא סנהדרי שומעת מפי המתורגמן³⁰¹.

אמר רבי יהודה בשם רב, אין מושיבים בסנהדרין אלא מי שיודע לטהר את השרץ מן התורה³⁰². ואמר רב³⁰³ אני אדון ואטהר את השרץ, אם נחש שממית אדם ובהמה ומרבה טומאת נבילות וטומאת מת הוא טהור כשהוא מת³⁰⁴. כל שכן ששרץ שאינו ממית ומרבה טומאה יהיה טהור. אבל אין זה קל וחומר, שמה שהנחש ממית ומרבה טומאה אינו חומר שהרי יש קוצים שממיתים ומרבים טומאה והם טהורים.

299 רש"י. והתוס' דף ל"ג ע"ב ד"ה אחד מן התלמידים כתבו שמדובר באומר טעם לחובה ולא באומר טעם לזכות...

300 להמית מכשפים הבוטחים בכשפיהם להנצל מידי בית דין, ולגלות על המכשפים המסיתים ומדיחים בכשפיהם, כגון (המצרים), השמטת הצנזורה במקום מה שהיה כתוב כגון ישו הנוצרי.

301 כשבאין עדי לועזים להעיד בפניהם לא יצטרכו להעמיד מתרגמים והוא עד מפי עד. רש"י.

302 קשה לר"ת מה לנו בחריפות של הבל לטהר שרץ שהתורה טימאתו?! ומפרש ר"ת שיודע לטהר מטומאת נבילות שלא יטמא במשא בכזית כיון שנחש שורץ ורוחש ונקרא חיה יש לומר שכל שרצים הם בכלל "או בנבלת חיה" ורב מטהר את השרץ בק"ו מנחש שממית ומרבה טומאה וטהור, כמו שדורשים בת"כ מוכל הולך על גחון. ואין לומר שחיה תוכיח שאינה ממיתה ומרבה טומאה ומטמא במשא אף אני אביא שרצים. שאינה פרכא שכן דנים ק"ו ומה נחש שממית ומרבה טומאה אינו בכלל חיה דקרא שאר שרצים מיבעיא. והרי חיה אינה רוחשת אבל שרצים מה שרוחשים מוציאין מכלל חיה. ובענין זה מפרש ר"ת במרובה מהי חולדת הסנאים שרצא חרצה, ומאי שרצה דמתאי שקי. ובירושלמי בריש אחד דיני ממונות א' או חילוף ומה עכבר שאינו ממית ומרבה טומאה טמא נחש לא כל שכן, ואי אפשר לומר את אותו ק"ו אלא לענין מגע. תוס'.

303 בעירובין י"ג גורסים רבינא וכן בכת"י. הגהות וציונים.

304 שאינו בכלל שמנה שרצים. רש"י.

חנינא!. והרי אמרו בגמרא שלחו מתם לדברי רבי יוסי בר חנינא מוציא אני מכלל רבנן³¹⁰. ומכאן ששלחו מתם אינו יוסי ברבי חנינא? אלא יש לומר ששלחו מתם הוא רבי אלעזר, מחכו עלה במערבא הוא רבי יוסי בר חנינא.

מאה ועשרים איש כ"ג כנגד סנהדרי קטנה למדנו במשנה שעיר הראויה לסנהדרין כשיש בה מאה ועשרים איש. שואלת הגמרא, ולשם מה צריכים להיות בעיר מאה ועשרים איש כדי שתהיה ראויה לסנהדרין? עשרים ושלשה כנגד סנהדרי קטנה. ושלש שורות של עשרים ושלשה, שאם צריכים לסמוך ולהוסיף על הדיינים סומכים מהם, הרי תשעים ושנים. ועשרה בטלנים של בית הכנסת, שבטלים ממלאכה, ומזומנים לבית הכנסת שחרית וערבית³¹¹, הרי מאה ושנים.

וב' סופרים וב' חזנים ושני בע"ד וב' ושני סופרים, לכתוב את דברי המזכים ודברי עדים וב' זוממים וב' זוממי זוממים המחייבים ויושבים לפני הדיינים. ושני חזנים, שמשני בית דין למלקות, ולהזמין בעלי דינים לדין. ושני בעלי דינים, שאם לא כן את מי הם דנים. ושני עדים, ושני זוממים, ששני אנשים נוספים שיוכלו להזים את העדים כדי שהעדים יתיראו להעיד שקר כדי שלא יזומו. ושני זוממי זוממים, שמא בעל דין יתחייב על פי עדים וישכור שנים להזימם, ולכן צריך שנים אחרים בעיר שאלו יתיראו מהם, שיאמרו אם נבוא להזים את העדים יבאו אלו ויזימו אותנו, הרי מאה וארבע עשר.

אין ת"ח רשאי לגור בעיר שאין בה ושנינו בברייתא כל עיר שאין בה עשרה³¹² דברים אין תלמיד חכם רשאי לדור בתוכה. בית דין מכין ועונשין, וקופה של צדקה נגבית בשנים, ומתחלקת בשלשה, ובית הכנסת, ובית המרחץ, ובית הכסא, רופא, למול תינוקות ואומן, מקיז דם. ולבלר, לכתוב ספרים. (וטבח)^{313 314}, ומלמד תינוקות. משום רבי עקיבא אמרו אף מיני פירות, מפני שמיני פירות מאירין את העינים. ויש כאן שמונה אנשים נוספים מלבד בית דין שהם סנהדרין של כ"ג שנמנו מקודם וביחד יש בעיר מאה ועשרים איש.

310 מוצא מכלל רבנן. מהרש"ל.

311 שא' בברכות כיון שבא הקדוש ברוך הוא לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה, מיד כועס. וקי"ל שכל כרך שאין בו עשרה בטלנים נידון ככפר, ולכן אם אינם אינה ראויה לסנהדרין. רש"י.

312 ונגבית בשנים ומתחלקת בשלשה הם שלשה דברים. רש"י ע"פ גליון ומהרש"ל

313 רש"ל מוחק והרמב"ם גורס ומים מצויים. הג"ר זאב בוסקוויץ.

314 ס"א לא גורסים וטבח כפירש"י שצדקה נגבית בשנים ומתחלקת בג' הם שני דברים. הגהות הב"ח.